

Epos o Gilgamešovi

PhDr. Kamila Balharová, ZŠ Tábořská, Praha

Dominantní složka	Literární výchova
Vztah k dalším podkapitolám	Práce s hotovými texty
Ročník	6.–8.
Anotace	Žáci se seznámí s částí nejstaršího dochovaného světového eposu, pokusí se psát i luštit klínové písmo, budou diskutovat o nesmrtelnosti.
Časový rámec	2–3 vyučovací hodiny
Klíčová slova	epos, Gilgameš, nesmrtelnost, diskuse, klínové písmo

Obsah

Metodika	1. Metodický přehled	2
	2. Úvod	2
	3. Metodický komentář	2
	3.1 Klínové písmo	2
	3.2 Seznámení s Gilgamešem	3
	3.3 Boj s Chuvavou a jeho následky	4
	3.4 Cesta za nesmrtelností	4
	4. Závěr	5
5. Zdroje	5	
Materiál	Přílohy pro žáky č. 1–4	6–10

D

1.8

1. Metodický přehled

Klíčové kompetence	komunikační, k učení, sociální a personální
Mezioborové vztahy	Výtvarná výchova, Dějepis, Občanská nauka, Dramatická výchova
Vztah k průřezovým tématům	Výchova demokratického občana, Mediální výchova
Výukové metody a strategie	práce dvojic, skupin, vstupování do rolí, čtení s předvídáním, čtení s porozuměním, dramatizace, metody výtvarné výchovy
Co potřebujeme	okopírované přílohy, psací a výtvarné potřeby, možno využít fotoaparát

2. Úvod

Epos o Gilgamešovi je **nejstarší světový známý epos**, který je vyrytý **klínovým písmem** na hliněných destičkách. Poskytuje učitelé velké množství literárního materiálu, ať už sáhne po pře-
vyprávěném příběhu Eduarda Petišky nebo díle Vojtěcha Zamarovského, který spojil dosud známé **fragmety** v souvislý celek, ve němž zdůrazňuje dějovou osnovu díla.

3. Metodický komentář

3.1 Klínové písmo

V úvodu hodiny necháme žáky vyhledat informace o tom (možno i za domácí úkol), co to je klínové písmo a kdo ho používal, případně popsat jeho vývoj (v závěru příspěvku najdeme internetové adresy i knihy, které můžeme žákům doporučit).

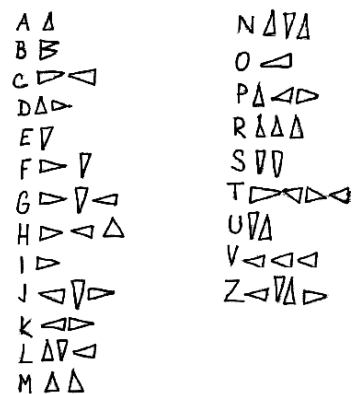
Svoje poznatky přednesou před třídou. Pokud nikdo z žáků nezjistí, že klínové písmo bylo nejprve **slabičné, případně označovalo celé slovo**, až se vyvinulo v **hláskové klínové písmo** (ugaritský jazyk), přidáme tuto informaci sami.

Potom pokračujeme zadáním úkolu:

Prohlédněte si klínové písmo a pokuste se sestavit vlastní hláskové klínové písmo.

Učitel se může rozhodnout, že žádnou ukázkou neuvidí, pokud ji třídě neukáže někdo, kdo splnil dobrovolný domácí úkol. V tom případě musí žáci vycházet pouze z názvu „klínové písmo“; nicméně i sám název může napomoci k představě tvaru jednotlivých znaků.

Doporučuji, aby žáci pracovali ve dvojicích, případně menších skupinkách.

Obrázek 1. Ukázka vytvořené klínové abecedy

Tip

Vytvořené klínové písmo uschováme k pozdějšímu využití.

3.2 Seznámení s Gilgamešem

Aktivita č. 1 – Stavba hradeb

Žáci si přečtou společně **přílohu pro žáky č. 1** o králi Gilgamešovi. Učitel nechá žáky promyslet, co vše se na takové stavbě hradeb dělá, za jakých podmínek probíhá a kdo vše na ní pracuje.

Poté dáme žákům pokyn k následující aktivitě, při které mohou uplatnit své dramatické vlohy:

- *Pohybujte se po třídě, jako by byla třída město Uruk a vy jeho obyvatelé, kteří staví hradby.*
- *Každý z vás představuje nějakou postavu (sami si vymyslete, zda budete představovat muže, ženu nebo dítě) a činnost, kterou na stavbě vykonává.*

Na náš povel „Slunce zašlo“ všichni žáci zastaví práci. Některé z žáků obejdeme a zeptáme se jich, kým jsou a co na stavbě dělají.

Poté vydáme pokyn „Slunce vyšlo“ a všichni žáci „obživnou“ a opět začnou vykonávat svou činnost.

Opakujeme pokyny vícekrát, aby bylo zřejmé, že činnost byla zdlouhavá a nepříjemná. Po pokynu „Slunce zašlo“ vystřídáme postupně všechny žáky, aby každý představil svou roli – postavu.

Aktivita č. 2 – Reptání

Učitel (může vstupovat do role Gilgameše) vydá pokyn, že je jeden volný den na odpočinek.

V tento den se sejdou na jednom místě města – třídy – žáci představující muže, na druhém místě žáci představující ženy a na třetím žáci, kteří v předchozí hře přijali roli dětí.

Úkolem skupin je:

- *Domluvte se na třech věcech, které vám nejvíce vadí na vaší práci a současném životě.*

Po domluvení třech věcí začne společné „reptání“ obyvatel města Uruku. Na náš povel každá skupina zvlášť přednese své „reptání“, které by se mělo donést k bohům. Skupina se domluví, jakým způsobem „reptání“ jejich skupiny bude vypadat, zda sborově přednesou své stížnosti nebo zda vyberou svého zástupce. Důležité však je, aby jim bylo rozumět. Pokud skupiny na sebe navazují, může vzniknout až zajímavý **efekt celkové prosby k bohům**. To ovšem závisí na nápaditosti žáků.

Aktivita č. 3 – Sněm bohů

Přečteme krátký úryvek z knihy:

Hradby rostly a s nimi i nespokojenost všech, kdo na nich pracovali. Reptání, nářek a hněv lidí se donesl až k bohům. Bohové se shromáždili a rokovali, jak by lidem pomohli. Na zemi však nebylo člověka, kterého by mohli bohové vyslat proti silnému Gilgamešovi.

Skupinám, které se samy utvořily přijetím rolí v první hře, zadáme tento úkol:

- *Každá ze skupin jako sněm bohů vymyslí své řešení problému, které by lidem pomohlo. Po rokování jednotlivých skupin každá přednese svůj návrh.*

Celá třída pak o těchto návrzích rokuje a domluví se na jednom řešení. Pokud se nemohou **domluvit**, lze použít **hlasování**.

3.3 Boj s Chuvavou a jeho následky

V příběhu o Gilgamešovi se bohové rozhodli vytvořit umělého člověka, který se silou bude rovnat Gilgamešovi. Tak vznikl Enkidu, který se nakonec stal Gilgamešovým přítelem a společně s ním se vydal do boje s mocností zla na světě – s Chuvavou.

Žáci si samostatně přečtou ukázkou (**příloha pro žáky č. 2**).

Seznámíme žáky s rozhodnutím bohů, že ten hrdina, který není božského původu, musí zemřít. Někdo musí být potrestán za to, že se odvážili na zemi vyhubit zlo, bez něhož se lidé v blaženosti budou rovnat bohům.

Poznámka

Domluvila jsem se s kolegyní výtvarnicí, která v hodině výtvarné výchovy zadala žákům vytvořit **ilustraci k dílu** a první část jim v hodině přečetla.

3.4 Cesta za nesmrtelností

Aktivita č. 1 – Vymýšlíme pokračování příběhu

Gilgameš se pod dojmem smrti nejdražšího přítele rozhodl, že se musí stát nesmrtelným a vydal se na cestu za Utanapištimem, který jako jediný z lidí získal nesmrtelnost.

Zadáme žákům úkol:

- *Vymyslete pokračování příběhu.*
- *Do příběhu zakomponujte nástrahy a nebezpečí (nejvýše tři), které Gilgameše na cestě čekají.*
- *Tyto příhody znázorněte buď fotografií nebo vyjádřete krátkou dramatizací.*

Když všechny skupiny sehrají své příběhy a předvedou své fotografie, které se ostatní pokusí rozluštit – „přečíst“.

Nyní vybídžeme žáky:

- *Každý z vás napište, zda získá, či nezíská Gilgameš nesmrtelnost. Svůj názor napište na lístek.*

Dáme žákům k dispozici tabulku klínového písma (**příloha pro žáky č. 3**) a závěrečný text napsaný klínovým písmem (**příloha pro žáky č. 4**), aby ho vyluštili.

Text lze napsat některým z písem, které navrhli žáci, nebo použít zmíněnou **přílohu pro žáky č. 3**.

V textu je ukryt závěr celého příběhu o Gilgamešovi: „Nemůže najít věčný život člověk, může si však zachovat věčné jméno. Svým dílem ses stal nesmrtelný, hrdino Gilgameši.“

Zatímco žáci luští text na tabulce, rozdělíme lístky podle názorů žáků do dvou skupin.

Na závěr uspořádáme se svými žáky **debatu na téma nesmrtelnost**. Měla některá ze skupin pravdu? Lze jednoznačně tvrdit, že Gilgameš nesmrtelnost získal, či nezískal?

Poznámka

Doporučuji žákům příběh nepřevyprávět, ale nabídnout jim knihy, ve kterých si celý příběh dočtou.

4. Závěr

Očekávané cíle a výstupy:

Žák

- vyhledává a třídí informace
- procvičuje své komunikační dovednosti
- spolupracuje ve skupině
- vstupuje do rolí
- chápe obsah přečteného
- rozvíjí svou fantazii, vymýšlí pokračování příběhu
- diskutuje o daném tématu

5. Zdroje

Petiška, E.: *Báje a pověsti starého Egypta a Mezopotámie*. Praha: Albatros, 1979.

Zamarovský, V.: *Gilgameš*. Praha: Albatros, 1976.

Seven: *Mezopotámie*. [on line]. [cit. 2010-23-01]. Dostupné na WWW:< <http://www.lingvistika.mysteria.cz/cuneiform.htm>>.

Wikipedie: *Otevřená encyklopedie: Klínové písmo* [online]. c2009 [citováno 24. 01. 2010]. Dostupný z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=Kl%C3%ADnov%C3%A9_p%C3%AD-smo&oldid=4754843>

Příloha pro žáky č. 1 – GILGAMEŠ OPEVŇUJE MĚSTO

Kdo z lidí by nechtěl žít věčně, nestárnout a nezemřít? I mocný král jihobabylónského města Uruku Gilgameš toužil po nesmrtelnosti. Zjevem i silou se podobal bohům. Bohem byl však jen ze dvou třetin po své matce bohyni Ninsun. Z jedné třetiny byl člověk, a proto i jeho život byl vyměřen a měl jednou skončit jako končí každý jiný život.

Gilgameš se rozhodl postavit mohutné hradby kolem svého města. Na stavbu hradeb svolal všechny obyvatele města, muže, ženy i děti, všichni museli na opevnění pracovat. Kopali základy, pálili cihly, stavěli od rána do tmy a odpočinek jim odměřoval sám Gilgameš. Nikdo nesměl myslit na nic jiného než na mohutnou stavbu, nikdo se nesměl zabývat ničím jiným než stavbou. Gilgameš rozptýlil po rozlehlém staveništi celé rodiny. Otec často neviděl po dlouhé dny syna, muž svou ženu, matka dceru. Nebylo času na rozmluvy, na přátelské besedy, nebylo času na radost, všechen čas pohlcovala stavba hradeb. Gilgameš pospíchal, nedopřál odpočinku sobě ani svým poddaným. Když za svitu hvězd končila denní dřina, padali dělníci na místě únavou a usínali uprostřed svého náradí. Sotva se slunce dotklo obzoru, už budil Gilgameš ranami do bubnu znovu své poddané a přiděloval jim práci.

Příloha pro žáky č. 2a – BOJ S CHUVAVOU A JEHO NÁSLEDKY

Časně zrána vstali Enkidu a Gilgameš a spěchali se zbraní v ruce k cedrovému lesu. Zdálky spatřili bránu do Chuvavova panství. V bráně stál obrův strážce a oblékal si košile. Měl navlečenou první a ostatních šest leželo před ním v trávě. Strážce se sehnul pro druhou košili a Gilgameš a Enkidu napjali luky. Dva šípy zasvištěly, prolétly vzduchem a zastavily se v strážcově hrudi. Chuvavův strážce padl mrtev k zemi.

„První úkol jsme vykonali,“ zaradoval se Gilgameš.

Enkidu mlčky otevřel dokořán těžkou bránu. Gilgameš vstoupil do cedrového lesa, Enkidu váhal.

„Proč váháš, příteli?“ zeptal se ho Gilgameš.

„Nevstupujme do lesa,“ řekl Enkidu, „když jsem otevíral bránu, zranil jsem si paži o její kování, paže mi ochabla a není tak jistá, jako byla.“

„Jen pojď,“ zval Gilgameš Enkidua, „pohled na Chuvavu tě naplní novou chutí k boji.“

Enkidu nechtěl opustit druha. Následoval Gilgameše do cedrového lesa a bylo mu u srdce smutno. Prošli lesem až k Chuvavovu domu. Gilgameš pozvedl sekeru a začal ji do nejbližšího cedru. Začal ji znovu a znovu. Začal kácet cedrový les.

Jakmile Chuvava uslyšel rány sekerou, rozzuřil se a z jeho úst vyšlehl oheň. Zvolal hlasem, který otřásal zemí: „Kdo to kácí mé cedry, ozdobu mých hor?“

Gilgameš neodpověděl a nepřestával kácet cedrový les.

Tu vystoupil Chuvava z domu a ukázal svou strašnou vráscitou tvář. Chtěl na vetřelce dechnout smrt. Když spatřil bůh slunce Šamaš, k čemu se Chuvava chystá, vyslal proti Chuvavovi bouřlivý vítr, horký vítr i mrazivý vítr, vichřici i severák a zarazil jeho krok a odvál mu od úst smrtící dech. Vtom vytrhl Gilgameš z opasku meč a udeřil Chuvavu do šíje. I Enkidu ťal Chuvavu svým mečem. Při třetí ráně Chuvava padl. Hluboké ticho se rozhostilo kolem.

Příloha pro žáky č. 2b – BOJ S CHUVAVOU A JEHO NÁSLEDKY

„I druhý úkol jsme slavně vykonali,“ sklonil se Gilgameš nad mrtvým Chuvavou. „Teď zbývá už jen pokácet cedrový les. Ať ani strom nepřipomíná zlo, které Chuvava páchal.“

Gilgameš a Enkidu se dali do kácení stromů a káceli, dokud na hřebenech hor stál jediný cedr. Stejnou cestou, jakou sem přišli, vrátili se oba hrdinové do města Uruku. Obdiv a sláva je doprovázely.

Enkiduovo rozbouřené srdce se po Šamašových slovech uklidnilo a hrdina usnul. Navštívil jej horečnatý sen.

Ve snu přistoupila k jeho lůžku podivná obrovská okřídlená bytost se lví hlavou a orlími drápy a odvedla ho k plamenné podsvětní řece. Okřídlená bytost svlékla Enkidua ze šatů a nahého jej ponořila do plamenné řeky. Pak proměnila jeho kůži v ptáka. Enkidu cítil, jak obrůstá peřím a jak odchází cestou, která nevede zpátky. Vešel do podsvětí, kde se prostírá tma. Ti, kdo obývali smutnou končinu tmy, byli oděni peřím jako ptáci a pojídali prach a hlínu.

Enkidu se vyděsil snem, probрал se ze spánku a spatřil svého druha Gilgameše, jak se nad ním sklání.

„Zdál se mi sen, který věští neštěstí,“ řekl Enkidu. „Navštívil jsem říši královny Ereškigaly, ale vrátil jsem se k tobě. Brzy však odejdu a nevrátím se.“

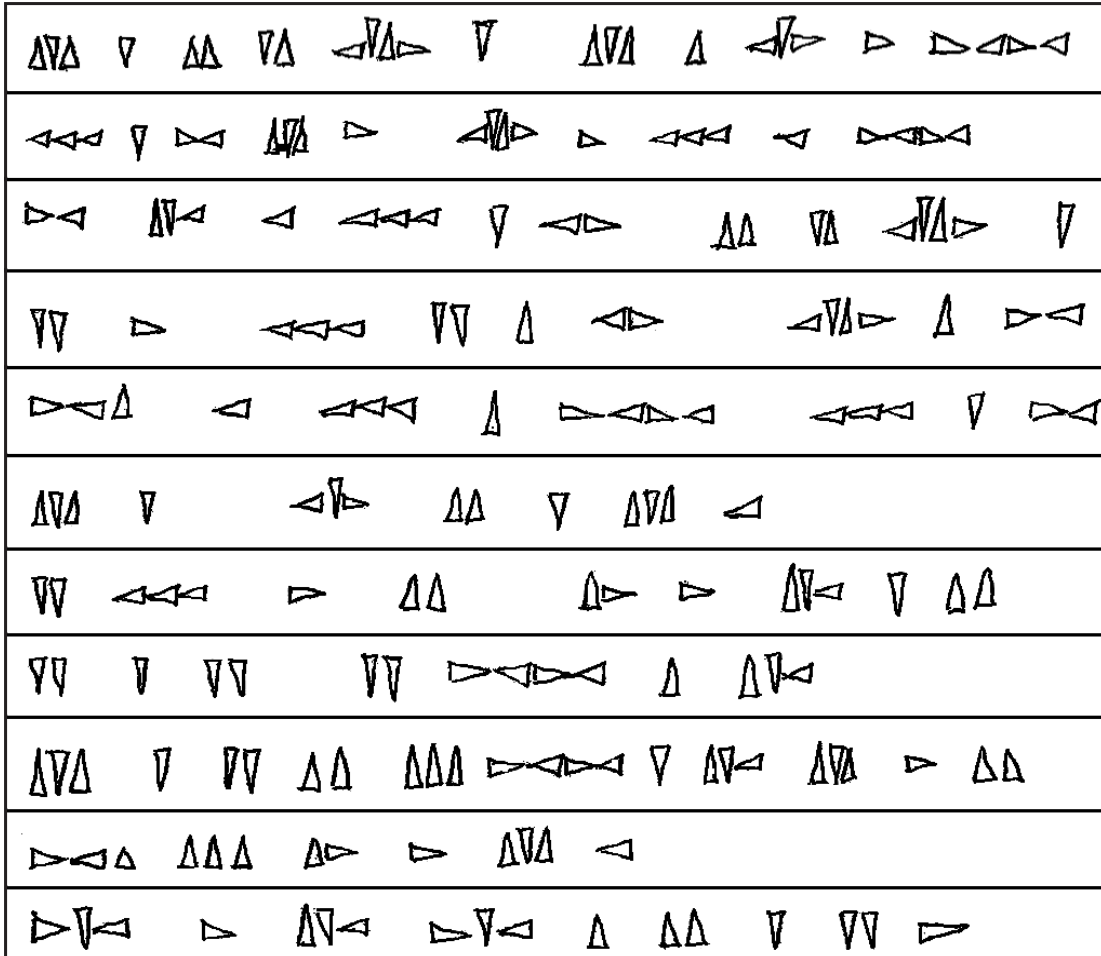
Dvanáct dnů ležel nemocný Enkidu v horečkách a smrt číhala u jeho lůžka. Dvanáctého dne zemřel.

D**1.8**

Příloha pro žáky č. 3 – KLÍNOVÉ PÍSMO

A	Δ	N	Δ∇Δ
B	∇	O	∇
C	∇∇	P	Δ∇∇
D	Δ∇	R	ΔΔΔ
E	∇	S	∇∇
F	∇∇	T	∇∇∇∇
G	∇∇∇	U	∇Δ
H	∇∇∇	V	∇∇∇
I	∇	Z	∇∇Δ∇
J	∇∇		
K	∇∇		
L	Δ∇∇		
M	ΔΔ		

Příloha pro žáky č. 4 – TEXT K ROZLUŠTĚNÍ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

D

1.8